

HET JAVA VAN BLOEM GEEN 'GEWONE' REISGIDS

“Eerst had ik een hekel aan Jakarta, maar sinds mijn laatste bezoek begin ik ervan te houden. Er zijn voetpaden aangelegd, zodat je veilig kunt lopen en onderweg een praatje kunt maken. Wandelen is voor mij de manier om een land te leren kennen.”
Het Java van Bloem vat het (straat)leven van Java en de duizelingwekkende hoofdstad Jakarta op een unieke manier in woord en beeld samen.

Tekst - Yvette Benningshof
Beeld - Ivan Wolffers

Marion Bloem (auteur, schilderes, filmmaakster, Arnhem 1952) en haar man Ivan Wolffers (arts en auteur) nemen de lezer mee op hun zoektocht naar bijzondere Javaanse familieleden. Ze komt, ook door de volksgezondheidsprojecten van Wolffers, op plekken waar een toerist niet snel belandt. Ze banen zich een weg door het eeuwig vaststaande verkeer van Jakarta, langs wolkenkrabbers, naar villabuurtjes en hippe wijken, maar ook naar achterbuurtjes en kampongs. *Het Java van Bloem* is dan ook geen 'gewone' reisgids,

Marion Bloem

Gedung Merdeka, Bandung

maar een bijna onuitputtelijke bron van *inside information*. De opvolger van het succesvolle *Bali van Bloem* (2012) is op dezelfde fraaie wijze vormgegeven: rijk geïllustreerd met foto's uit het persoonlijk archief, familierecepten en dagboek- en romanfragmenten van zowel Bloem als Wolffers. Inhoudelijk is het Java van Bloem echter een

stuk 'pittiger' te noemen dan haar eerdere boek over het paradijselijke Bali. Het eiland Java heeft, als bestuurlijk centrum van Indonesië, een turbulente politieke geschiedenis. Ook de oude familieleden van Bloem, die zij in de jaren zeventig voor het eerst opzocht, droegen deze geschiedenis met zich mee. Bloems vader was in WOII krijgsgevangene van de Japanse bezetters en overleefde als een van de weinigen de torpedering van een Japans vrachtschip en tewerkstelling aan de notoire Pakanbaroe spoorweg. Na de Indonesische onafhankelijkheid in 1949 vestigden Bloems ouders zich in Nederland.

Beeldschone Bloem

Bepakt met cadeaus en met guldens gevulde enveloppen van in Nederland wonende Javaanse familieleden, reisde Bloem met haar man en hun 4-jarige zoon af naar al die onbekende familieleden. Zij was de eerste die na de onafhankelijkheid weer die kant op ging, in het pré-internet tijdperk met slechts wat adresgegevens op zak. "Java was vooral het land van mijn ouders, dat ik van verhalen kende over geesten die in je voet knippen, gevaarlijke slangen en insecten", zegt Bloem. "Ondertussen was alles alweer veranderd sinds mijn ouders het eiland verlieten."

In het boek staan vele foto's van een beeldschone jonge Bloem die ligt uit te rusten in een prachtig groen Javaans landschap, terwijl haar zoontje stoere bekken trekt. Het was haar eerste verre reis. "Ik wist mij geen raad met de armoede van mijn tante die in een krottenwijk van Jakarta bleek te wonen en toch het voor haar prijzige *es cendol* (koud zoet drankje met kokosmelk) voor ons kocht, terwijl ik wist dat mijn oudtante er heel ziek van was geworden", vertelt Bloem. "De tegenstelling kon niet groter toen we 's middags in de villa van een vage kennis van de badmintonclub belandden, die een visvijver en een fontein in zijn huiskamer had." Het was een therapeutische ervaring en ze leerde er veel over haar afkomst. Het resulteerde in haar debuut *Geen gewoon Indisch meisje* (1983). Bloem: "Het was niet altijd even leuk, want de ooms en neven dachten dat de dollars mij op de rug groeiden, maar Ivan vond het geweldig. Die sleepte ons naar *doekoens* (sjamanen) en *jamu* (kruidendrankjes) verkopers. Eenmaal op Bali aangekomen voelde dat meer als thuiskomen. Ik heb daar vele van mijn boeken geschreven."

Toch blijft Java trekken en ondanks de corruptie, de milieuproblematiek en de culturele eigenaardigheden is de liefde gebleven. Het paar komt er nu al dertig jaar: ze maakten er (geheime) films en Wolffers werkte er aan volksgezondheidsprojecten gericht op aids-preventie. Vooral het filmen van politiek geladen onderwerpen ging vaak maar net goed, omdat Bloem de culturele codes in acht nam. "Ik kende de blikken, het glimlachen en de praatjes over 'niks'. Hoewel ik vaak word aangezien voor een Italiaanse of Spaanse vrouw, tenzij ik een traditionele kebaya draag."

In *Het Java van Bloem* geeft zij dan ook uitgebreid uitleg

over culturele omgangsnormen en begrippen als *malu* (iemand in 'verlegenheid' brengen), *kasar* (grof), *amok* (stressontlading door opgekropte emoties) en *mata galap* (letterlijk: zwart voor de ogen, oftewel blind van woede). Decennia later is er veel veranderd en op het moderne Java zijn die codes misschien niet meer zo sterk aanwezig, maar is het wel handig om ze te kennen.

Knapperig en krokant

De nieuwe generatie Javanen groeit op met internet en slaat een eigen weg in, zoals de beroemde in Jakarta wonende schrijfster/activiste Ayu Utami en haar man beroepsfotograaf Erik Prasetya. Bloem en Wolffers zijn goed bevriend met dit stel dat zich actief inzet voor milieu en politieke verbeteringen in het land. "Zij namen ons mee naar wat voor Nederlands-Indië gangers een halve eeuw geleden nog het Zandvoort van Batavia was, maar wat nu een schimmig havengebied is waar je overdag de *bugi*-boten kunt bewonderen, maar 's avonds beter niet kunt rondhangen." Bloem schrijft over deze 'excursie' in het laatste hoofdstuk *Knapperig en krokant*: "We zagen in kleine steegjes hele families groene onvolgroeide mosselen pellen, die niet voor consumptie geschikt zijn, alleen al omdat ze gevangen zijn in de vervuilde wateren van Jakarta. Om ze verkoopbaar te maken worden ze in vaten met kokendhete cadmiumrode batikverf gegoooid, zodat ze eruit zien als de oranje mosselen waar ik in Antwerpen altijd zo van smul. Ik was geschokt en zal de stank nooit vergeten." Haar vrienden raden haar af om in de straatstalletjes te eten, omdat er geen controle is op dit voedsel. "Jammer, want juist bij die warongs hebben wij al die jaren met plezier gegeten zonder ziek te worden. Maar op de plaatselijke tv is uitvoerig getoond dat sommige verkopers plastic schaafsel in het beslag strooien voor het krokante korstje van de blokjes tahu."

Ondanks de donkere kanten van Jakarta is er meer dan genoeg te zien en te beleven. Zo bezoekt Bloem zelf regelmatig het 'Erasmushuis', voor boekpresentaties, filmvertoningen en literaire festivals. Bloem tipt de hippe wijk Kemang, met veel koffiebarretjes en kunstgaleries. "We verbleven in het authentieke Griya Patria Guesthouse, waarvan de geur van de tuin me deed denken aan hoe het was in de jaren zeventig. Ik vond het er veel fijner dan in zo'n onpersoonlijk groot hotel met bewaking. Mijn liefde voor Jakarta is, ondanks of juist dankzij de gekte ervan, weer hevig opgevlamd." ■

Marion Bloem en Ivan Wolffers
Het Java van Bloem
Arbeiderspers, € 25,-